

MARGARET ATWOOD

EL CONTE
DE LA SERVENTA

TRADUCCIÓ DE L'ANGLÈS
DE XAVIER PÀMIÉS

BARCELONA 2018

QUADERNS CREMA

TÍTOL ORIGINAL *The Handmaid's Tale*

Publicat per
QUADERNS CREMA
Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax. 934 636 956
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© 1985 by O. W. Toad, Ltd.
© de la traducció, 2018 by Xavier Pàmies Giménez
© d'aquesta edició, 2018 by Quaderns Crema, S. A.

Drets exclusius d'edició en llengua catalana:
Quaderns Crema, S. A.

Il·lustració de la coberta de Leonard Beard

ISBN: 978-84-7727-588-6
DIPÒSIT LEGAL: B. 2222-2018

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *març de 2018*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA

<i>Introducció</i>	7
I. A la nit	19
II. La compra	21
III. A la nit	55
IV. La sala d'espera	61
V. La migdiada	91
VI. La casa	101
VII. A la nit	127
VIII. Natalici	133
IX. A la nit	173
X. Do de llengües	179
XI. A la nit	229
XII. Jezabel	235
XIII. A la nit	305
XIV. Redempció	311
XV. A la nit	337
<i>Notes històriques sobre</i> <i>«El conte de la Serventa»</i>	343

INTRODUCCIÓ

La primavera del 1984 vaig començar a escriure una novel·la que inicialment no es titulava *El conte de la Serventa*. Escrivia a mà, normalment en llibretes de fulls grocs, i més tard transcrivía a màquina les meves anotacions gairebé il·legibles amb una voluminosa màquina d'escriure manual de teclat alemany que havia llogat.

La màquina tenia teclat alemany perquè en aquella època jo vivia al Berlín Occidental, que encara estava envoltat pel Mur. L'imperi soviètic es mantenia ferm i faltaven encara cinc anys perquè es disgregués. Cada diumenge la força aèria de l'Alemanya Oriental passava a velocitat supersònica amb un espetec per recordar-nos com de prop els teníem. En les visites que vaig fer a uns quants països de darrere el teló d'acer, com Txecoslovàquia o l'Alemanya Oriental, vaig viure amb recel la sensació d'estar sent espiada, els silencis, els canvis de tema, la forma indirecta en què la gent et donava alguna informació, i tot això em va influir en el que escrivia. També em van influir els edificis als quals s'havien assignat nous usos: «Aquest havia sigut de X, però no se n'ha sabut mai més res». Vaig sentir aquesta explicació moltes vegades.

Com que vaig néixer el 1939 i vaig començar a tenir ús de raó durant la Segona Guerra Mundial, sabia que els règims establerts podien desaparèixer d'un dia per l'altre, i que els canvis podien ser fulgurants. La consideració d'«Això aquí no pot passar» no es podia donar mai per segura; a tot arreu podia passar-hi el que fos si se'n donaven les circumstàncies.

El 1984 feia entre un i dos anys que tenia la novel·la araconada. Em semblava un projecte arriscat. Durant la dè-

cada del 1950, mentre estudiava secundària, m'havia llegit moltes obres de ciència-ficció i narrativa conjectural, utopies i distopies, però no havia escrit cap llibre d'aquest estil i no sabia si hi estava preparada. Era un gènere sembrat de paranys, com per exemple la tendència a pontificar o a caure en l'al·legoria i la falta de versemblança. Si volia crear un jardí imaginari, volia que els gripaus que l'habitessin fossin reals. Una de les normes que em vaig imposar va ser que al llibre no hi inclouria cap esdeveniment que no hagués succeït en el que James Joyce va anomenar el «malson» de la història, ni cap mecanisme que no tinguéssim a l'abast: cap artefacte imaginari, cap llei imaginària, cap atrocitat imaginària. Diuen que la complexitat resideix en els matisos; la veracitat, també.

L'any 1984, aquesta premissa semblava, fins i tot als meus ulls, una barbaritat: no m'acabava de veure amb cor de fer creure als lectors que als Estats Units d'Amèrica hi pogués haver un cop d'estat que transformés de cop una democràcia liberal en una dictadura teocràtica estricta. Al llibre, tant la Constitució com el Congrés han deixat d'existir; la república de Galaad ha sorgit de les essències puritanes del segle XVIII que sempre hi ha hagut als fonaments dels Estats Units d'avui dia que creiem conèixer.

L'acció se situa a Cambridge, a l'estat de Massachusetts, seu de la Harvard University, que actualment és una institució docent progressista i moderna però havia sigut un seminari de teologia purità. Els serveis secrets de Galaad tenen la seu a la Widener Library, una biblioteca on vaig passar moltes hores fent recerca sobre els meus avantpassats de Nova Anglaterra i també sobre els judicis de bruixes de Salem. Vaig pensar que potser algú s'escandalitzaria si utilitzava la paret del recinte de la universitat com a lloc d'exhibició dels cossos de persones executades, i no em vaig equivocar.

INTRODUCCIÓ

A la novel·la la població minva a causa de la contaminació del medi ambient, i la capacitat d'engendrar criatures viables és una qualitat molt valorada. (Al món actual hi ha estudis sobre la Xina que constaten una disminució dràstica de la fertilitat entre els xinesos de sexe masculí). Com que en els totalitarismes—i de fet en qualsevol societat fortament jerarquizada—la classe dirigent monopolitza les coses de valor, l'elit del règim es reserva les dones fèrtils com a «serventes». L'antecedent bíblic d'això el trobem en la història de Jacob i les seves dues mullers, Raquel i Lia, i les seves serventes respectives. Un home, quatre dones i dotze fills. Les serventes, però, no poden reclamar els fills com a propis, perquè pertanyen a la Muller de qui són serventes.

A partir d'aquí es descabdella el conte.

Quan vaig començar a escriure, *El conte de la Serventa* es titulava «Offred», que és com es diu el personatge principal. Aquest nom està format a partir del nom de pila d'un home, Fred, i del prefix anglès *of* amb el sentit de 'pertanyent a', equivalent per tant al *de* francès o al *von* alemany, o al sufix *-son* de cognoms anglesos com Williamson. Darrere d'aquest nom s'oculta un altre possible sentit, 'ofert', tant si és en el sentit d'ofrena religiosa com en el de víctima oferta en sacrifici.

Sovint se m'ha demanat per què no s'esmenta en cap moment el nom de debò del personatge principal. La resposta que acostumo a donar és que al llarg de tot el relat es parla de moltes altres persones que tenen el nom canviat o que senzillament han desaparegut. Hi ha gent que ha arribat a la conclusió que el nom de debò de l'Offred és June perquè, de tots els noms que les Serventes del gimnàs-dormitori diuen en veu baixa, aquest és l'únic que no es torna a

esmentar. La meva primera intenció no va ser aquesta, però és un supòsit plausible, i els lectors són lliures de fer-se'l seu si així ho desitgen.

A mitja redacció de la novel·la el títol va passar a ser *El conte de la Serventa*, en part com un homenatge als *Contes de Canterbury* de Chaucer però també com una al·lusió als contes màgics i populars. Un relat explicat pel personatge principal posseeix, per als oients distants en el temps o en l'espai, un caràcter extraordinari o fantàstic, tal com també el posseeixen els relats explicats per la gent que ha sobreviscut a algun esdeveniment esgarriós.

Amb el pas dels anys, *El conte de la Serventa* ha pres moltes altres formes. S'ha traduït a una quarantena llarga d'idiomes. El 1989 se'n va fer una pel·lícula. Se n'han fet una òpera i un ballet, n'estan fent un còmic, i el 2017 es va presentar en forma de sèrie de televisió.

En aquesta sèrie faig una breu aparició en una escena en què un grup de Serventes acabades de reclutar rep un rentat de cervell en un centre de reeducació de l'estil de la Guàrdia Roja conegut amb el nom de Centre Vermell. Se'ls ensenya a renunciar a la identitat que han tingut fins aleshores, a saber quin lloc els correspon i quines obligacions tenen, a acceptar que no tenen drets pròpiament dits però sí una protecció relativa si són obedients, i a tenir un concepte prou baix de si mateixes perquè acceptin el destí que se'ls ha assignat sense rebel·lar-s'hi ni fugir-ne.

Les Serventes estan assegudes fent rotllana mentre les Ties, les seves instructores, equipades amb pistoles elèctriques, les obliguen a participar en l'acusació de promiscuïtat sexual (fet que actualment es coneix com a *slut-shaming*, un terme encara inexistent el 1984) a una de les seves companyes, la Janine, a qui fan explicar com d'adolescent va ser violada per un grup d'homes. «La culpa és d'ella; ella els va incitar», diuen les Serventes com si fos un mantra.

INTRODUCCIÓ

Tot i que era «tan sols un rodatge televisiu» amb unes actrius que després reien fent el cafè en un descans, i que jo «només hi feia una aparició», l'escena em va neguitejar profundament. S'assemblava massa a la realitat històrica: les dones poden conxorzar-se contra altres dones; poden acusar-ne d'altres per no ser inculpades elles, tal com ho veiem en una era amb uns mitjans de comunicació social que afaforeixen les reunions multitudinàries; poden adoptar sense inconvenient una actitud de poder sobre altres dones, fins i tot—o sobretot, segurament—en règims on la dona té un poder escàs; però com que tot poder és relatiu, tenir-ne una mica quan les coses van mal dades sol ser preferible a no tenir-ne gens. Algunes de les Ties són incondicionals al règim i creuen que fan un favor a les Serventes; com a mínim no les han enviat a netejar residus tòxics, i, en aquest bell nou món, no seran violades pròpiament, o en tot cas per cap desconegut. Hi ha Ties que són sàdiques, i n'hi ha que són oportunistes; i tenen l'habilitat d'haver-se apropiat d'alguns dels objectius programàtics del feminisme del 1984—com la lluita contra la pornografia o l'augment de la protecció contra les agressions sexuals—per utilitzar-los en benefici propi. La realitat mateixa, com acabo de dir.

Això em porta a mirar de respondre tres preguntes que em fan sovint.

La primera és si *El conte de la Serventa* és una novel·la «feminista». Si per això s'entén un pamflet ideològic en què totes les dones es mostren tan angèliques i/o tan victimitzades que són incapaces de tenir un criteri moral, no ho és; però si per *feminista* s'entén una novel·la en què les dones són persones—amb tota la varietat de temperaments i conductes que això comporta—i per tant dignes d'interès i de consideració, i el que els passa és essencial en el tema, l'estructura i l'argument del llibre, sí que ho és. En aquest sentit, molts llibres són «feministes».

¿Per què dignes d'interès i de consideració? Doncs perquè les dones són dignes d'interès i de consideració a la vida real. No són un disseny secundari de la naturalesa, no tenen un paper marginal en el destí de la humanitat, i totes les societats ho han sabut des de sempre. Si no hi hagués dones capaces d'engendrar, les poblacions humanes s'extingirien. Per això mateix les violacions en massa i l'assassinat de dones, nenes i criatures és des de fa molt temps un tret característic de les guerres genocides, i també d'actes destinats a sotmetre i explotar una població. Matar-los els infants per substituir-los pels propis, tal com fan els gats, o fer que les dones tinguin fills que després no estaran en condicions de criar, o que els seran arrabassats per ser utilitzats per qui els pren, o robar infants, han sigut pràctiques generalitzades des de sempre. El domini sobre les dones i els nadons ha sigut un dels elements cabdals de tots els règims repressius del planeta. Aquí s'hi inclouen tant Napoleó amb la seva «carn de canó» com l'esclavitud amb la seva mercaderia humana eternament renovada. A aquells qui propugnen l'embaràs forçós se'ls hauria de demanar: ¿pel bé de qui?, ¿qui se'n beneficia? A vegades un sector, a vegades un altre, i a vegades ningú.

La segona pregunta que se'm fa sovint és si *El conte de la Serventa* és antirreligiós. També en aquest cas, tot depèn del sentit que es doni al terme. És cert que un grup autoritari d'homes pren el poder i tracta de restaurar una versió extrema de patriarcat en què les dones, igual que els esclaus nord-americans del segle XIX, tenen prohibit llegir. A més a més, a diferència d'algunes dones de la Bíblia, no poden disposar de diners ni treballar fora de casa. El règim utilitza símbols bíblics, com segurament faria qualsevol règim autoritari que prengués el poder als Estats Units; segur que no serien comunistes ni islàmics.

Els vestits decorosos que porten les dones de Galaad estan inspirats en la iconografia religiosa d'Occident: les Mu-

llers vesteixen el blau de la puresa, com la Mare de Déu, mentre que les Serventes vesteixen de vermell, per la sang del part però també per Maria Magdalena; d'altra banda, el vermell és més fàcil de veure en cas de fuga. Les mullers dels homes de condició social més baixa són les Economul·lers, i porten un vestit de ratlles. Haig de confessar que la mena de còfies que els oculten la cara estan inspirades no només en la moda victoriana i en les toques de les monges, sinó també en un pot de detergent de la dècada del 1940 de la marca Old Dutch on apareixia una dona amb la cara coberta que de petita em feia por. Molts totalitarismes s'han servit de la indumentària, tant en forma de prohibició com d'obligació, per identificar les persones i tenir-les controlades—pensem per exemple en les estrelles grogues o en el porpra de l'antiga Roma—, i molts han governat des de darrere d'una façana de religiositat. Això facilita molt la creació d'heretgies.

A la novel·la, la «religió» dominant pretén acaparar el poder doctrinal, i les confessions religioses que coneixem estan sent aniquilades. De la mateixa manera que els bolxevics van esclafar els menxevics per tal de no tenir competidors polítics i les diferents faccions de la Guàrdia Roja van combatre a ultrança entre elles, els catòlics i els baptistes són perseguits i eliminats. Els quàquers han passat a la clandestinitat i tenen oberta una ruta de fugida cap al Canadà, com m'imagino que farien si fos el cas. L'Offred mateixa té el seu parenostre particular i es resisteix a creure que aquest règim estigui beneït per un Déu just i misericordiós. Al món d'avui dia hi ha grups religiosos que promouen moviments de protecció de col·lectius vulnerables, incloent-hi el de les dones.

El llibre, per tant, no és «antirreligiós», però sí que està en contra de la utilització de la religió com a façana de la tirania, que és una cosa del tot diferent.

¿És una predicció, *El conte de la Serventa*? Aquesta és l'altra pregunta que em fan, i cada vegada més a mesura que determinats cercles de la societat nord-americana prenen el poder i promulguen decrets que recullen el que deien que volien fer ja el 1984, mentre jo escrivia aquesta novel·la. No és cap predicció, però, perquè predir el futur no és possible; hi ha masses factors que hi intervenen i masses possibilitats imprevisibles. Si de cas és una antipredicció: si el futur es pot descriure en detall, potser no passarà. Aquest desig, però, tampoc té garanties d'esdevenir realitat.

El conte de la Serventa participa de referents diversos: les execucions en grup, les lleis sumptuàries, la crema de llibres, el programa Lebensborn de l'ss, el robatori d'infants durant les dictadures militars argentines, la història de l'esclavitud, la història de la poligàmia als Estats Units... La llista és llarga.

Hi ha un gènere literari, però, que encara no he esmentat: la literatura testimonial. L'Offred fa el relat del seu cas tan bonament com pot, i després l'amaga, comptant que més endavant el trobarà algú prou lliure per entendre'l i donar-lo a conèixer. És un acte de fe: tota història escrita pressuposa un futur lector. Robinson Crusoe escriu un diari. També en va escriure un Samuel Pepys, que hi va descriure el gran incendi de Londres del 1666. Igualment ho va fer molta gent que va viure durant la pesta negra, però els seus escrits s'interrompen de sobte. I també Roméo Dallaire, que va deixar constància tant del genocidi de Ruanda com de la indiferència amb què hi va reaccionar el món. I també Anne Frank, amagada a l'habitació de les golfes de casa seva.

El relat de l'Offred té dos públics lectors: el del final del llibre, en un congrés acadèmic situat en el futur, que té la llibertat de llegir però no sempre la capacitat de comprensió que seria de desitjar, i el lector concret del llibre

en qualsevol època. Aquest últim és el lector «de debò», el «lector fidel» per a qui tots els escriptors escriuen. I molts «lectors fidels» esdevindran escriptors al seu torn. Així és com tots els escriptors hem començat: llegint, sentint la veu d'un llibre que ens interpel·la.

D'ençà de les recents eleccions que hi ha hagut als Estats Units, els temors i les inquietuds es multipliquen. Hi ha la percepció que les llibertats civils bàsiques estan en perill, juntament amb molts dels drets que les dones han conquerit al llarg de les últimes dècades i fins i tot els últims segles. En aquest ambient de divisió, amb un augment de l'odi envers molts col·lectius i un menyspreu manifest d'extremistes de tots els colors per les institucions democràtiques, és segur que en algun lloc hi ha alguna persona—un gran nombre, vull creure—que pren nota del que passa tal com ho està vivint, o que més tard ho recordarà i ho posarà per escrit si pot.

¿Amagarà aquesta persona les notes que prengui, i segle més tard les trobarà algú en una casa antiga darrere d'un pany de paret?

Esperem que no s'arribi a aquest extrem. Estic convençuda que no s'hi arribarà.